

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

Ravnateljica - Mr.sc. Helena Štimac Radin

Uvođenje rodno osjetljivog jezika u državnu upravu

Od osnivanja Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH 2004. godine, pa do danas, značajan dio inicijativa odnosio se na aktivnosti vezane uz podizanje svijesti javnosti o korištenju rodno osviještenog jezika odnosno na ukazivanje na potrebu uklanjanja prikrivene diskriminacije u jeziku, kao važnog alata za uspostavljanje stvarne ravnopravnosti spolova. U nastavku ću ukratko izložiti najvažnije mjere koje su u tom smislu uvrštene, na prijedlog Ureda, u nacionalne zakonodavne, strateške i druge akte.

Značajan iskorak vezan uz uvođenje jezičnih promjena u zakonodavne i druge akte Republike Hrvatske učinjen je donošenjem Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2006. do 2010. godine, gdje smo kao jedno od 7 prioritetnih područja uveli *Rodno osjetljivo obrazovanje*, koji se u prethodnoj Nacionalnoj politici nije koristio.

U okviru navedenog istaknut je cilj uvođenja rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja u cjelokupni obrazovni sustav i definirane mjere za njegovu provedbu. Jedna od mjera odnosila se na izradu novog *Udžbeničkog standarda* za koji je potrebno da slijedi zahtjeve iz Zakona o ravnopravnosti spolova. Novi *Udžbenički standard* donesen je 2007. godine, i na prijedlog našeg Ureda nadopunjen odredbom da „podržava ravnopravnost spolova na prikladan način koristeći u jednakome omjeru ilustracije obaju rodova i služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja, ne narušavajući pri tome komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskoga jezika“.

Vežano uz mjeru da će se sukladno načelima ravnopravnosti spolova, uvesti jezični standardi za sadržaje svjedodžbi, certifikata, licencija i diploma navođenjem strukovne kvalifikacije, zvanja i zanimanja u muškom, odnosno ženskom rodu, ovisno o spolu primatelja/primateljice dokumenta, napominjemo da je navedena odredba prenesena i u novi Zakon za ravnopravnost spolova iz 2008. godine, s ciljem uklanjanja učestalo neprepoznatljive

jezične diskriminacije manifestirane u dotadašnjem navođenju svih zanimanja isključivo u muškom rodu.

Nadalje, predložili smo uvođenje jezičnog standarda za sadržaje svjedodžbi i diploma navođenjem stručnih i akademskih naziva te akademskog stupnja u rodu koji ovisi o spolu primatelja/ice dokumenta, što je uvršteno u Zakona o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju 2007. godine.

Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje 2008. godine donijelo je *Preporuku* o uvođenju kolegija „ženskih studija“ na preddiplomske, diplomske i poslijediplomske studije. *Preporuka* je dostavljena Uredu za ravnopravnost spolova Vlade RH. Ističući kako podržava provedbu Nacionalne politike Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje je usvojenu *Preporuku* uputilo Rektorskom zboru i senatima svih sveučilišta. Pri tome ističe da Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje podržava uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na visokoobrazovanoj razini te u skladu s time preporuča izradu i uvođenje novog kolegija „ženskih studija“ na preddiplomske, diplomske i poslijediplomske studije onih visokih učilišta na kojima postoje mogućnosti i uvjeti za njihovo izvođenje. Također, Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje potiče visoka učilišta na izradu prijedloga studijskog programa „ženskih studija“ i njihovo pokretanje na preddiplomskoj, diplomskoj poslijediplomskoj razini odgovarajućih visokih učilišta.

Nacionalno vijeće za znanost donijelo je 2009. godine novi *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* u kojem je u interdisciplinarna područja znanosti uvršteno polje rodnih studija. Ovime su se stvorile pretpostavke za institucionalizaciju ženskih studija.

Ured za ravnopravnost spolova inicirao je izradu i tiskao u nakladi od 2000 primjeraka 2007. godine *Pojmovnik rodne terminologije* prema standardima Europske unije, koji između ostalog, sadržava i definiciju pojma „diskriminacije u jeziku“ za koju se navodi da postoji na svim jezičnim razinama, od jezičnih seksizama do potpune isključenosti žena iz jezika“.

Osnovali smo Biblioteku ONA u kojoj se na našim web stranicama mogu pronaći najvažniji dokumenti međunarodnih organizacija koje smo preveli i tiskali. Ovdje ću izdvojiti *Preporuku Vijeća Europe o rodno osviještenom obrazovanju* i *Preporuku VE o sprječavanju i*

borbi protiv seksizma iz 2019. U potonjoj se ističe da su jezik i komunikacija važni alati za borbu protiv seksizma, bitne sastavnice ravnopravnosti spolova te da ne smiju veličati hegemoniju muškog modela. Za komunikaciju bez stereotipa navode da obuhvaća uklanjanje seksističkih izraza, korištenje ženskih i muških ili rodno neutralnih oblika titula. S ciljem podizanja svijesti javnosti o značaju korištenja rodno osjetljivog jezika, uz druge aktivnosti, naše publikacije redovito se promoviraju putem različitih prezentacija kao i putem distribucije zainteresirani dionicima i tijelima državne uprave.

U prioritetnom području vezanom uz Jednake mogućnosti na tržištu rada zadužili smo Državni zavod za statistiku da uskladi *Nacionalnu klasifikaciju zanimanja* sa Zakonom o ravnopravnosti spolova na način da sva zanimanja budu iskazana ženskom i muškom inačicom naziva zanimanja. Navedeno je i učinjeno 2008. godine, iste godine kada je u novi Zakon o ravnopravnosti spolova uvedena odredba da se kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika/ca koristi naziv radnog mjesta u muškom i ženskom rodu. Međutim, ustanovili smo da su isključivo u ženskom rodu i dalje zanimanja pralje i glačarice, vezilja, medicinska sestra-primalja te kućne pomoćnice.

Na poticaj Ureda se u *Pravilnik o jedinstvenim standardima i mjerilima za određivanje naziva i opisa radnih mjesta u državnoj službi* dodala odredba da se „kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika koristi naziv radnog mjesta u muškom ili ženskom rodu (npr. načelnik odjela/načelnica odjela, savjetnik/savjetnica)“.

Ured za ravnopravnost spolova zaprimio je zahtjev Komore primalja za dostavu mišljenja o njihovoj namjeri da usklade svoj *Pravilnik o izdavanju odobrenja (licence) za samostalno obavljanje primaljske djelatnosti*. Njihov trenutno važeći *Pravilnik* je usklađen sa Zakonom o primaljstvu kojim se regulira rad primalja, no ne odnosi se na mušku inačicu istog zanimanja. Zaključivši da se time krše prava muškaraca koji završavaju srednju školu za primalje kao i prvostupnicima u ovom zanimanju, Ured je Komori primalja dostavio mišljenje kojim podržava namjeru Komore da mijenja *Pravilnik* i uskladi ga sa Zakonom o ravnopravnosti spolova unatoč važećem Zakonu o primaljstvu. Ured je predložio i promjenu naziva Hrvatske komore primalja u Hrvatska komora primaljstva, a Registar članica u Registar članstva.

Hrvatski sabor je 2008. godine donio *Odluku o izmjenama i dopunama Poslovnika Hrvatskoga sabora* kojim se u članak 28. ugradila opća odredba koja glasi: „U provedbi ovoga Poslovnika primjenjuje se jezični standard za zvanja i zanimanja u muškom, odnosno ženskom rodu, ovisno o spolu sukladno načelima ravnopravnosti spolova“.

Afirmirali smo i također istaknuli važnost rodne statistike (Žene i muškarci u brojkama, DZS) odnosno spolno razlučenih podataka u svim područjima društvenog života te uspjeli provesti mjeru prema kojoj je DIP uveo kompletnu rodnu statistiku izbornog procesa – od kandidatura do osvojenih mandata.

U sljedećoj Nacionalnoj politici za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine uvedena je zasebna mjera i istaknuta obveza promicanja uporabe rodno osjetljivog jezika u državnim tijelima i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i u javnom govoru i medijima. U novom Nacionalnom planu za ravnopravnost spolova do 2027. godine istaknuli smo važnost rodne osjetljivosti jezika kojim govore novinari i javne ličnosti s obzirom na njihov utjecaj na rodnu osviještenost primatelja informacija.

Ovdje smo naveli samo pojedine primjere. Uvođenje rodno osjetljivog jezika u tijela javne vlasti dugotrajan je i nimalo jednostavan proces, uključujući različita stajališta o ovom pitanju, u kojem postoji još puno prostora za napredak.

Predstavnici Ureda redovito sudjeluju u velikom broju radnih skupina pri drugim tijelima državne uprave, a Ured ja nadležan i za davanje suglasnosti Planovima djelovanja za ravnopravnost spolova koja su ta tijela obavezna donijeti. Pri tome kontinuirano ističemo važnost pridržavanja i uporabe rodno osjetljive statistike i rodno osjetljivog jezika. U hrvatskom zakonodavstvu, kao i u drugim strategijama, planovima i programima upotrebljuje se i termin ravnopravnosti spolova kao i termin rodne ravnopravnosti. Raspravlja se i o tome koji je pojam prikladniji, te istovremeno postoje zagovornici isključivo jednog ili drugog pristupa. Takve prijedloge zaprimili smo i prilikom e-savjetovanja o novom Nacionalnom planu za ravnopravnost spolova do 2027. godine. Naše je stajalište da navedeni pojmovi nisu kontradiktorni već su komplementarni te da vode k istom cilju: uklanjanju svakog oblika rodne/spolne diskriminacije i uspostavljanju stvarne ravnopravnosti provedbom politike jednakih mogućnosti.

Od 90-tih do danas svjedočimo evoluciji u korištenju terminologije vezane uz ravnopravnost spolova i rodnu jednakost. Od tzv. „ženskog pitanja“ koji se koristio u prvoj polovini 90-tih, preko ravnopravnosti spolova do rodne jednakosti. Uvedeni su novi pojmovi, poput, primjerice, LGBT, rodnog identiteta, višestruke diskriminacije, rodnog proračuna, spolnog uznemiravanja, rodno uvjetovanog nasilja, seksizma u jeziku, femicida, intersekcionalnosti, horizontalnih pitanja i mnogi drugi. Jezik odražava i prilagođava se društvenim promjenama i radi se o procesu koji će se nastaviti u smjeru koji nam u ovom trenutku nije potpuno poznat.